

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรคเลปโตสไปโรซิส เป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญโรคหนึ่งของประเทศไทย เป็นโรคติดต่อจากสัตว์สู่คน (Zoonosis) พบเชื้อได้บ่อยโดยเฉพาะในสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม สามารถเข้าสู่ร่างกายคนทางบาดแผล หรือผิวหนังตามรอยขีดข่วน ทางเยื่อบุตา จมูก ปาก และสามารถไชเข้าทางผิวหนังที่เปียกชุ่ม หรือแช่น้ำเป็นเวลานานๆ ปัจจัยเสี่ยงในการติดเชื้อ ได้แก่ อาชีพที่สัมผัสแหล่งน้ำที่มีเชื้อปนเปื้อนอยู่ หรือคลุกคลีกับสัตว์นำโรค โดยเฉพาะกลุ่มอาชีพเกษตรกรทำนา โรคนี้สามารถพบได้ตลอดทั้งปี พบการระบาดของโรคในช่วงฤดูฝน พบได้ทุกประเทศทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศเขตร้อน (กรมควบคุมโรค, 2548) จากข้อมูล ปี พ.ศ. 2552 จังหวัดกาฬสินธุ์ มีรายงานผู้ป่วยโรคเลปโตสไปโรซิส 239 ราย เสียชีวิต 14 ราย อัตราป่วย 25.20 ต่อประชากรแสนคน อัตราตาย 1.48 ต่อประชากรแสนคน อัตราป่วยตาย ร้อยละ 5.86 และเมื่อพิจารณาการกระจายของโรคตามพื้นที่ พบผู้ป่วยกระจายอยู่ในเกือบทุกอำเภอของจังหวัด ยกเว้นอำเภอกำกันโท และพบในอาชีพเกษตรกรเป็นส่วนใหญ่ คือ 155 ราย คิดเป็น ร้อยละ 64.85 และผู้ที่เสียชีวิต ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา 9 ราย คิดเป็น ร้อยละ 64.29 (งานระบาดวิทยา สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์, 2553)

โรคเลปโตสไปโรซิส เกิดจากเชื้อเลปโตสไปรา ที่อยู่ในแหล่งรังโรค เช่น วัว ควาย สุกร และ หนู โดยเฉพาะในหนู หากจะมีการกำจัดหนู ต้องใช้งบประมาณ เวลา วิธีการ และกำลังคนที่ซับซ้อนสิ้นเปลืองมาก ส่วนในการควบคุมปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมไม่ให้เชื้อที่เป็นปัจจัยเสี่ยงอาจจะทำได้ในบางสถานที่เท่านั้น เช่น การจัดบ้านเรือนให้สะอาดเรียบร้อย โดยเฉพาะห้องครัว การมีตู้กับข้าวไว้เก็บอาหาร หรือพาชนะใส่อาหาร แต่เมื่อเกษตรกรออกไปทำนา วิธีชีวิตจำเป็นต้องสัมผัสปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคเลปโตสไปโรซิส เช่น การสัมผัสแหล่งน้ำ การเหยียบย่ำโคลน ซึ่งไม่สามารถควบคุมปัจจัยเสี่ยงเหล่านี้ได้ การควบคุมปัจจัยเสี่ยงแหล่งรังโรค และปัจจัยเสี่ยงด้านสภาพสิ่งแวดล้อม เป็นเรื่องยากที่จะทำได้อย่างยั่งยืน จึงทำให้ผู้ศึกษาเล็งเห็นว่าควรจะศึกษาในคนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรทำนา เนื่องจากหากเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจ และมีทัศนคติที่ถูกต้อง แล้วนำไปสู่การปฏิบัติตน โดยมีพฤติกรรมป้องกันการป้องกันโรคเลปโตสไปโรซิสที่ถูกวิธี อาจส่งผลให้ ถึงแม้ว่ามีปัจจัยเสี่ยงในด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเชื้อที่ก่อให้เกิดโรคขึ้น แต่อาจจะไม่ป่วย และไม่เสียชีวิตจากโรคเลปโตสไปโรซิส

อำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์ ในปี พ.ศ. 2552 มีรายงานผู้ป่วยโรคเลปโตสไปโรซิส 11 ราย

อัตราป่วย 43.43 ต่อประชากรแสนคน ไม่มีรายงานผู้เสียชีวิต (งานระบาดวิทยา สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดกาฬสินธุ์, 2552) ในปี 2552 ตำบลนาจำปา มีรายงานผู้ป่วยโรคเลปโตสไปโรซิส 3 ราย อัตราป่วย 73.03 ต่อประชากรแสนคน ไม่มีรายงานผู้เสียชีวิต ผู้ป่วยทั้งหมดประกอบอาชีพทำนา (งานระบาดวิทยา สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์, 2552) ซึ่งเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการเกิดโรค เลปโตสไปโรซิส (กรมควบคุมโรค, 2548) ตำบลนาจำปา ประชากรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพทำนา 2,149 คน ร้อยละ 52.31 ของประชากรทั้งหมด (สถานีอนามัยบ้านนาจำปา, 2552) จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ผู้ศึกษา สนใจที่จะศึกษา ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันโรคเลปโตสไปโรซิสของเกษตรกร เพื่อที่จะนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางวางแผนในการส่งเสริมการ ป้องกันโรคเลปโตสไปโรซิส อีกทั้งเพื่อลดอัตราป่วย และอัตราตาย ในจังหวัดกาฬสินธุ์

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความรู้การป้องกันโรคเลปโตสไปโรซิสของเกษตรกร ตำบลนาจำปา อำเภอคอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาทัศนคติการป้องกันโรคเลปโตสไปโรซิสของเกษตรกร ตำบลนาจำปา อำเภอคอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์
3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการป้องกันโรคเลปโตสไปโรซิสของเกษตรกร ตำบลนาจำปา อำเภอคอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์
4. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันโรคเลปโตสไปโรซิสของเกษตรกร ตำบลนาจำปา อำเภอคอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์ ระหว่างกลุ่มตัวแปร
 - 4.1 เพศ
 - 4.2 อายุ
 - 4.3 การศึกษา
 - 4.4 การรับรู้การเจ็บป่วยของตนเองและบุคคลที่รู้จัก

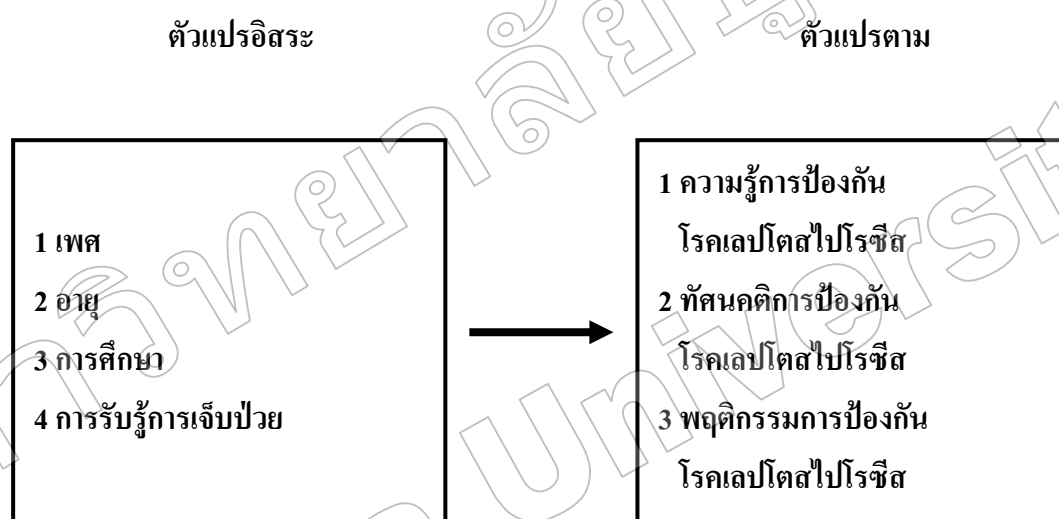
สมมติฐานในการศึกษา

1. เกษตรกรชายมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันโรคเลปโตสไปโรซิสที่ดีกว่าเกษตรกรหญิง
2. เกษตรกรที่มีอายุมากกว่า มีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันโรคเลปโตสไปโรซิสที่ดีกว่าเกษตรกรที่มีอายุน้อยกว่า

3. เกษตรกรที่มีการศึกษาสูงกว่ามีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันโรคเลปโตสไปโรซิสที่ดีกว่าเกษตรกรที่มีการศึกษาน้อยกว่า

4. เกษตรกรที่มีการรับรู้การเจ็บป่วยของตนเองหรือบุคคลที่รู้จัก มีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันโรคเลปโตสไปโรซิสที่ดีกว่า เกษตรกรที่ยังไม่รับรู้การเจ็บป่วยของตนเองหรือบุคคลที่รู้จัก

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบถึงระดับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันโรคเลปโตสไปโรซิสของเกษตรกร ตำบลนาจำปา อำเภอคอนจัน จังหวัดกาฬสินธุ์
2. กลุ่มงานควบคุมโรค สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนแก้ไขปัญหาเพื่อลดอัตราป่วย และอัตราตายของโรคเลปโตสไปโรซิส ในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเฉพาะในกลุ่มอาชีพ เกษตรกรชาวนา ที่มีอัตราป่วย และอัตราตายมากที่สุดในจังหวัด
3. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้า หากวิธี หรือกระบวนการ การป้องกันโรคเลปโตสไปโรซิส ต่อไป

ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตการศึกษา การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันโรคเลปโตสไปโรซิส จากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่ทำนา เป็นการศึกษาเชิงบรรยาย (Descriptive research) แบบการศึกษา ณ จุดเวลา (Cross - sectional study) เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นเอง

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันโรคเลปโตสไปโรซิส

2.2 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา และการรับรู้การเจ็บป่วยของตนเองหรือบุคคลที่รู้จัก

ข้อจำกัดของการศึกษา

1. การศึกษาครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และประถมศึกษา ร้อยละ 80.8 จึงอาจจะทำให้มีผลต่อการศึกษาในครั้งนี้ ในเรื่องข้อมูลในการตอบคำถามตามแบบสัมภาษณ์

2. ในการสัมภาษณ์ในเรื่องพฤติกรรมการป้องกันโรคเลปโตสไปโรซิส ผู้ศึกษาไม่ได้กำหนดช่วงเวลาในการปฏิบัติ จึงอาจจะทำให้กลุ่มตัวอย่างตอบได้ไม่ตรงตามความถี่ที่ปฏิบัติจริง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความรู้การป้องกันโรคเลปโตสไปโรซิส หมายถึง รู้ เข้าใจ นำไปใช้ ในวิธีการป้องกันโรคเลปโตสไปโรซิส การติดเชื้อ สัตว์ที่เป็นแหล่งรังโรค และอุปกรณ์การป้องกันตนเองจากโรคเลปโตสไปโรซิส การป้องกันโดยการสวมรองเท้าบูทก่อนทำงานในทุกนาที่มีน้ำขัง การป้องกันเมื่อมีบาดแผลที่มีมือ ที่เท้า หรือตามร่างกาย วิธีการป้องกันตนเองจากโรคเมื่อต้องเก็บมูลสัตว์ วัว ควาย และสุกร เพื่อนำไปทำเป็นปุ๋ย การอาบน้ำชำระล้างร่างกายด้วยสบู่ หลังจากแช่น้ำ หรือลุยน้ำ

2. ทักษะการป้องกันโรคเลปโตสไปโรซิส หมายถึง ความคิดเห็นในการป้องกันโรคเลปโตสไปโรซิส เช่น การใช้อุปกรณ์ในการป้องกันตนเองจากโรค ความคิดเห็นต่อการสวมรองเท้าบูทก่อนทำนาในนาข้าวที่มีน้ำขัง ความคิดเห็นต่อการป้องกันโรคเมื่อมีบาดแผลที่มีมือโดยการสวมถุงมือยาง เพื่อป้องกันไม่ให้เชื้อโรคเข้าสู่ร่างกาย ความคิดเห็นต่อการกำจัด หรือเก็บ มูลสัตว์ในคอกสัตว์ เช่น วัว ควาย และสุกร เพื่อนำไปทำเป็นปุ๋ย ความคิดเห็นต่อการอาบน้ำชำระล้างร่างกายด้วยสบู่ หลังจาก แช่น้ำหรือลุยน้ำ ความคิดเห็นในการสวมเสื้อผ้าในการทำนา การจัดการกับสิ่งแวดล้อมทั้งภายใน และภายนอกตัวบ้าน ตลอดจนการรับประทานอาหาร การดื่มน้ำ การปกปิดอาหาร รวมทั้ง

การเก็บ ภาชนะใส่อาหาร และการฆ่าและสัตว์เพื่อนำมาประกอบอาหาร ว่าตรงกับความรู้สึกรู้สึกหรือความคิดเห็น ของบุคคลนั้น อย่างไรต่อการป้องกันโรคเลปโตสไปโรซิส

3. พฤติกรรมการป้องกันโรคเลปโตสไปโรซิส หมายถึง การใช้ การระมัดระวัง การเห็นคุณค่าของการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันตนเองจากโรคเลปโตสไปโรซิส โดยถามถึงความถี่ในการปฏิบัติ เช่นนำสัตว์เลี้ยงมาเลี้ยงในตัวบ้านหรือบริเวณบ้าน การสวมเครื่องมือป้องกันตนเองจากโรคเมื่อต้องกำจัดมูลสัตว์ในคอก การกำจัดเศษอาหาร การมีบาดแผลที่มือ เท้า หรือตามร่างกาย แล้วลงไปจับปลาในน้ำ ตาม หนอง คลอง บึง หรือ สระน้ำ การเดินเท้าเปล่าในทุ่งนา หรือในคอกวัว คอกควาย การเดินย่ำโคลนหรือบริเวณที่มีน้ำขังด้วยเท้าเปล่า การรับประทานอาหารค้างมือที่ไม่ได้เก็บไว้ในตู้ กับข้าวที่มีคิฉิด การสวมรองเท้าบูท เมื่อต้อง ไปทำนา การสวมถุงมือยางที่ไม่ขาดไม่ชำรุดขณะทำนา การสวมเสื้อผ้าขณะทำนา การล้างมือก่อนรับประทานอาหารเมื่อขึ้นจากทำนา การรับประทานอาหารที่ปรุงสุกใหม่ๆ การสวมถุงมือยางเมื่อนำสัตว์มาฆ่าและ การล้างมือหลังจากจับต้องสัตว์ หรือ ซากสัตว์ทุกชนิด การจัดบ้านเรือน การควบคุมและกำจัดหนูในบ้านและบริเวณบ้าน การกำจัดเศษอาหาร การล้างหญ้าไม่ให้รกบริเวณทางเดินในนาข้าว

4. การรับรู้การเจ็บป่วย หมายถึง การรู้ ได้ยินคำบอกเล่า เคยได้อ่าน เคยป่วยด้วยโรคเลปโตสไปโรซิสเอง หรือเคยได้เห็นบุคคลที่ตนเองรู้จักป่วยเป็นโรคเลปโตสไปโรซิส จนทำให้มีความเข้าใจว่าโรคเลปโตสไปโรซิสสามารถป้องกันได้ หรือรับรู้ว่าโรคเลปโตสไปโรซิสมีความรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิตได้ หรือรับรู้ว่าโรคเลปโตสไปโรซิสเมื่อป่วยแล้วสามารถป่วยอีกได้

5. โรคเลปโตสไปโรซิส หมายถึง เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย ชื่อ เลปโตสไปรา (*Leptospira interrogans*) ที่ติดต่อมาจากสัตว์หลายชนิดสู่คน เช่น หนู สุกร โค กระบือ โดยเชื้อโรคถูกปล่อยออกมาจากปัสสาวะสัตว์ที่ติดเชื้อและปนเปื้อนอยู่ตามน้ำ ดิน ทราย สามารถเข้าสู่ร่างกายทางผิวหนัง ตามรอยแผลรอยขีดข่วน เยื่อของปาก ตา จมูก นอกจากนี้ยังสามารถไชเข้าทางผิวหนังปกติที่เปียกชุ่มเนื่องจากแช่น้ำอยู่นาน หรือ ติดต่อจากการสัมผัสปัสสาวะสัตว์หรือเนื้อสัตว์ที่ปนเปื้อนเชื้อ ซึ่งมีอาการหลากหลายขึ้นกับชนิดของเชื้อและปริมาณเชื้อที่ได้รับ การติดเชื้อมีได้ตั้งแต่ไม่ปรากฏอาการ มีอาการเล็กน้อย มีอาการรุนแรงหรือถึงขั้นเสียชีวิต อาการที่พบบ่อย ได้แก่ มีไข้เฉียบพลัน ปวดศีรษะรุนแรง ปวดกล้ามเนื้ออย่างรุนแรง มีอาการ ตาแดง ปัสสาวะออกบ่อย ตัวเหลือง ไอหรือไอเป็นเลือด หายใจแผ่วเบา มีเลือดออกในอวัยวะภายใน เช่นลำไส้เล็ก ปอด เยื่อหุ้มสมองอักเสบ หัวใจล้มเหลว ผื่นตามผิวหนัง

6. เกษตรกร หมายถึง บุคคลที่มีอาชีพเกษตรกรรมทำนา ทั้งที่เป็นนาของตนเอง, รับจ้างทำนาของคนอื่น หรือ ทั้งทำนาของตนเองและรับจ้างทำนาของคนอื่น ที่อาศัยอยู่ใน ตำบลนาจำปา อำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์